

*Г. Б. Марушевський,
кандидат філософських наук,
докторант кафедри філософії, теорії
та історії державного управління,
Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Інтеграція питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців

Зроблено аналіз напрямів інтеграції питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців. Зазначено, що інтеграція питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців дасть можливість нарощувати потенціал у сфері управління збалансованим розвитком на національному, регіональному та місцевому рівнях та сприятиме виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо збалансованого розвитку та освіти для збалансованого розвитку. На основі міжнародного досвіду розроблено рекомендації щодо покращення забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державно-управлінських кадрів з питань збалансованого розвитку.

Ключові слова: професійна освіта, державні службовці, інтеграція, освіта для збалансованого розвитку, компетентність.

The study examines directions of integration of sustainable development issues into the system of professional education of civil servants. Such an integration will enable to build capacity of governments at national, regional and local level on sustainable development issues and contribute to the implementation of Ukraine's international commitments to sustainable development and education for sustainable development. Basing on international experience, recommendations for improving education, retraining and advanced training of civil servants on sustainable development issues are proposed.

Key words: professional education, civil servants, integration, education for sustainable development, competence.

Проведен анализ направлений интеграции вопросов устойчивого развития в систему профессионального образования государственных служащих. Отмечено, что интеграция вопросов устойчивого развития в систему профессионального образования государственных служащих позволит наращивать потенциал в области управления устойчивым развитием на национальном, региональном и местном уровне и будет способствовать выполнению Украиной международных обязательств по устойчивому развитию и образованию для устойчивого развития. На основе международного опыта разработаны рекомендации для улучшения обеспечения подготовки, переподготовки и повышения квалификации государственно-управленческих кадров по вопросам устойчивого развития.

Ключевые слова: профессиональное образование, государственные служащие, интеграция, образование для устойчивого развития, компетентность.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Нині у світі спостерігаються тенденції загострення таких проблем, як зростання економічної нерівності, демографічна криза, проблема бідності, зміна клімату, вичерпання природних ресурсів, забруднення вод та атмосферного повітря, деградація ґрунтів тощо. Для розв'язання цих проблем будуть потрібні нові знання, уміння та компетентності, необхідні для глибокого розуміння складних проблем і вирішення взаємопов'язаних питань суспільного життя.

В Україні економічний розвиток протягом тривалого часу супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, що призвело до загострення екологічної ситуації в країні. Водночас екологізація суспільної діяльності та перехід до збалансованого розвитку* не стали пріоритетами розвитку України.

---

* В українській мові немає адекватного перекладу з англійської мови терміна “sustainable development”. У законодавстві України утвердився термін “сталий розвиток”. Разом з тим цей термін є оксимороном – сполученням слів з протилежним змістом (слово “сталий” асоціюється з постійністю та незмінністю, а “розвиток” передбачає наявність змін). Термін “збалансований розвиток” дає можливість зробити наголос на необхідності інтеграції трьох складових розвитку – економічної, соціальної та екологічної. У цій роботі

вжито саме цей термін, за винятком тих випадків, коли в назвах офіційних документів використано термін “сталий розвиток”.

Досить часто в процесі прийняття управлінських рішень пріоритет надається економічним та соціальним цілям розвитку. Питання екологічної безпеки та збереження довкілля вважаються другорядними. Мають відбутися зміни в управлінні, пов’язані з комплексним підходом до узгодження економічних, соціальних та екологічних питань у процесі прийняття управлінських рішень; запровадженням інтегрованого підходу до прийняття рішень, який має допомогти уникнути ситуації, коли в процесі розв’язання однієї проблеми створюється інша, і обов’язковим залученням громадськості до обговорення та прийняття рішень.

Перехід суспільства на засади збалансованого розвитку потребує глибоких структурних змін в управлінні. Освіта є однією з передумов досягнення збалансованого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління та обґрунтованого прийняття рішень. Водночас в освіті державних службовців перевага віддається дисциплінам, пов’язаним з економічною та соціальною складовими збалансованого розвитку, тоді як екологічній складовій приділяється значно менше уваги. Тому інтеграція питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців є актуальним науково-практичним завданням.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На міжнародному рівні питанням освіти для збалансованого розвитку присвячені численні документи, розроблені експертами ООН, Європейської економічної комісії ООН, ЮНЕСКО та ухвалені на багатьох міжнародних конференціях [1–9]. Зокрема, у 2013 р. на 37-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО була схвалена Глобальна програма дій з освіти для збалансованого розвитку [10]. Проблеми та практика реалізації освіти для збалансованого розвитку розглядалися в працях таких українських вчених, як Г.О.Білявський, В.М.Боголюбов, М.З.Згуровський, В.М.Ісаєнко, В.І.Карамушка, Л.Г.Мельник, А.П.Садовенко [11–14].

Питанням підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державно-управлінських кадрів присвячені праці М.М.Білинської, Л.А.Гаєвської, К.О.Ващенко, Ю.В.Ковбасюка, В.І.Лугового, В.Г.Понеділко, Н.Г.Протасової та ін. [15–19]. Результати досліджень питань підготовки фахівців у галузі знань “Державне управління”, підвищення якості освіти в державному управлінні та модернізації державного управління розглядалися в матеріалах науково-практичних конференцій за міжнародною участю, що проводилися в НАДУ. Особливо слід виокремити матеріали секції “Освіта для сталого розвитку та євроінтеграції” конференції “Модернізація державного управління та європейська інтеграція України” (2013) [17] та секції “Інтеграція принципів сталого розвитку в публічне управління” конференції “Публічне управління: шляхи розвитку” (2014) [19].

Інтеграція передбачає застосування в освітній діяльності системного, міждисциплінарного та багатодисциплінарного підходів, які вже ефективно використовуються в науковій та освітній галузі “Державне управління”. Водночас у системі професійної освіти державних службовців ці підходи не охоплюють достатньою мірою проблематику збалансованого розвитку.

Метою статті є проведення аналізу напрямів інтеграції питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців і розроблення на основі міжнародного досвіду рекомендацій щодо покращення забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державно-управлінських кадрів з питань збалансованого розвитку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Усвідомлюючи загострення проблем взаємодії суспільства і природи, міжнародна спільнота як нову модель розвитку запропонувала концепцію збалансованого розвитку, орієнтовану на пошук балансу між економічною, соціальною та екологічною складовими розвитку. Відповідно, актуалізувалися питання реформування системи управління та вдосконалення системи освіти для збалансованого розвитку.

Освіта для збалансованого розвитку – це сучасний підхід до освіти, який передбачає включення в освітню практику ключових питань збалансованого розвитку. Цей підхід базується на фундаментальному припущенні, що людство має радикально змінити сучасний хід економічного, екологічного і соціального розвитку для забезпечення здорового та якісного життя нинішніх і майбутніх поколінь.

У прийнятій на Конференції ООН з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) Програмі дій “Порядок денний на XXI століття” зазначалося, що процеси прийняття рішень мають бути перебудовані таким чином, щоб забезпечити врахування економічної, соціальної та екологічної складових на всіх рівнях і в усіх міністерствах [3, с. 327–334]. Для цього має бути сформована управлінська еліта, здатна критично аналізувати процеси, мислити системно та на практиці реалізувати принципи збалансованого розвитку. Оскільки вирішальне значення у сприянні збалансованому розвитку має освіта, однією з програмних цілей було визначено необхідність переорієнтації освіти на збалансований розвиток.

На Всесвітньому саміті зі збалансованого розвитку (Йоганнесбург, 2002) був прийнятий План виконання рішень саміту [4, с. 83–85], в якому, зокрема, зазначалося, що для просування шляхом збалансованого розвитку абсолютно необхідна освіта. З метою сприяння перетворенню освіти на вирішальний чинник змін необхідно інтегрувати питання збалансованого розвитку до систем освіти на всіх рівнях. Учасники конференції запропонували Генеральній Асамблеї ООН розглянути питання про оголошення десятиліття освіти для збалансованого розвитку. У 2002 р. рішенням Генасамблеї ООН було проголошено Декаду ООН з освіти для збалансованого розвитку на 2005–2014 роки. Головною агенцією з координації дій у рамках цієї декади було визначено ЮНЕСКО, яка створила Міжнародну цільову групу відкритого складу з освіти для збалансованого розвитку.

Одним із важливих рішень, прийнятих на Конференції ООН зі збалансованого розвитку “Ріо+20” (Ріо-де-Жанейро, 2012), було рішення, щоб усі заінтересовані сторони взяли на себе

добровільні зобов'язання щодо реалізації конкретних стратегій, планів, програм і заходів у сфері збалансованого розвитку. Варто зазначити, що переважна більшість узятих добровільних зобов'язань стосуються саме питань освіти для збалансованого розвитку [5].

У 1999 р. на сесії Комітету з екологічної політики Європейської економічної комісії (ЄЕК ООН) Україна, як країна-господар 5-ї Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього середовища “Довкілля для Європи” (Київ, 2003), запропонувала підготувати Європейську хартію з екологічної освіти. Надалі ця ідея трансформувалася у пропозицію підготувати Стратегію освіти для збалансованого розвитку, а в травні 2003 р. на конференції у Києві була прийнята “Заява міністрів навколишнього середовища країн ЄЕК ООН про освіту для збалансованого розвитку”. У цій заяві міністри визнали, зокрема, що збалансований розвиток необхідно інтегрувати в усі освітні програми на всіх рівнях, включаючи професійну освіту та безперервне навчання.

У 2005 р. у м. Вільнюс була прийнята “Стратегія ЄЕК ООН з освіти для збалансованого розвитку”, яка охоплює 55 країн Європи, Центральної Азії та Північної Євразії. Мета цієї Стратегії полягає в заохоченні держав-членів ЄЕК ООН до розвитку та включення освіти для збалансованого розвитку в національні системи формальної освіти у рамках відповідних навчальних дисциплін, а також у неформальну освіту та навчання. У Стратегії зазначається, що ключовими темами збалансованого розвитку є, зокрема, скорочення масштабів злиденності, громадянськість, мир, етичність, відповідальність у локальному та глобальному контексті, демократія та управління, справедливість, безпека, права людини, охорона здоров'я, рівноправність статей, культурне різноманіття, розвиток сільських і міських районів, економіка, структури виробництва і споживання, корпоративна відповідальність, охорона довкілля, управління природними ресурсами та біологічне й ландшафтне різноманіття. Розгляд таких різних тем у рамках освіти для збалансованого розвитку потребує застосування цілісного підходу [6, с. 179–181].

Більш специфічними темами освіти для збалансованого розвитку є моделі збалансованого виробництва та споживання, зелена економіка, подолання бідності, корпоративна соціальна відповідальність, відновлювана енергетика, біотехнології, органічне сільське господарство, продовольча безпека, деградація земель, збалансований транспорт, урбанізація, просторове планування, екосистемний підхід, демографія, зміна клімату, інтегрована політика, національна стратегія збалансованого розвитку, цілі збалансованого розвитку, інституційні засади збалансованого розвитку, стратегічна екологічна оцінка, індикатори збалансованого розвитку тощо.

Перехід до збалансованого суспільства та його подальший розвиток слід розглядати як неперервний процес навчання та змін, в якому беруть участь представники різних соціальних груп, а передовсім – державні службовці, які мають бути лідерами необхідних змін. Це потребує підвищення компетентності осіб, які приймають рішення, та удосконалення компетенцій викладачів, особливо тих, які займаються освітою державних службовців.

Міжнародна комісія з освіти для XXI століття (Комісія Делора) у доповіді “Освіта: прихований скарб” [2] визначила чотири ключових принципи освіти (“чотири стовпи” освіти): навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити. Базуючись на цих принципах, Керівний комітет СЕК ООН з освіти для збалансованого розвитку визначив очікувані результати навчання, що мають сприяти збалансованому розвитку [7]:

вчитися, щоб знати:

- постановка аналітичних питань / критичне мислення;
- розуміння складних аспектів / систематичне мислення;
- подолання перешкод / розв’язання проблем;
- управління змінами / визначення завдань;
- творче мислення / перспективне мислення;
- розуміння взаємозв’язку між дисциплінами / цілісний

підхід;

вчитися робити:

– вміння застосовувати навчання в різних життєвих ситуаціях;

– вміння приймати рішення, у тому числі в ситуаціях невизначеності;

– вміння урегулювати кризові ситуації та враховувати ризики;

– вміння діяти відповідально;

– вміння діяти, зберігаючи почуття власної гідності;

– вміння діяти рішуче;

вчитися жити (розвивати особистісні характеристики):

– впевненість у собі;

– вміння висловлювати свої думки і контактувати;

– вміння справлятися зі стресом;

– вміння визначати і роз'яснювати ціннісні установки;
вчитися жити разом:

– вміння діяти з почуттям відповідальності (в локальному та глобальному контексті);

– вміння діяти з почуттям поваги до інших;

– вміння визначати заінтересованих осіб та їхні інтереси;

– вміння співпрацювати / працювати в групі;

– здатність до участі в демократичному процесі прийняття рішень;

– уміння вести переговори та досягати консенсусу; – вміння розподіляти обов'язки (субсидіарність).

У 2009 р. Керівний комітет ЄЕК ООН з освіти для збалансованого розвитку заснував Групу експертів з компетенцій у галузі освіти для збалансованого розвитку, яка запропонувала структуру основних компетенцій викладачів у галузі освіти для збалансованого розвитку [8]. Ці компетенції ґрунтуються на трьох основних характеристиках освіти для збалансованого розвитку: цілісному підході, передбаченні змін і реалізації перетворень.

Цілісний підхід містить три взаємопов'язані складові – інтеграційне (системне) мислення, інклюзивність (готовність враховувати різні погляди) і розгляд складних питань (зокрема, тем збалансованого розвитку, визначених у Стратегії). Передбачення змін охоплює компетенції, які стосуються

минулого, сучасності та майбутнього, а саме: навчання на досвіді минулого, участь у поточній діяльності та вивчення альтернативних варіантів майбутнього. Реалізація перетворень охоплює компетенції на трьох рівнях: під час перегляду поняття “викладач”, у процесі застосування підходів в освіті, орієнтованих на перетворення, та в процесі перетворення системи освіти в цілому.

Для системи державного управління важливого значення набуває зміцнення потенціалу у сфері управління збалансованим розвитком. Питання реформування системи державного управління з метою забезпечення збалансованого розвитку розглядалися на 13-й сесії Комітету експертів з державного управління у квітні 2014 р. у Нью-Йорку (цей комітет був заснований Департаментом ООН з економічних і соціальних питань ще у 2001 р.). Комітет експертів запропонував типову “дорожню карту” для нарощування потенціалу управління збалансованим розвитком, яка має узгоджуватися з політичним середовищем і ґрунтуватися на виборі стратегічних напрямів та прагматичних, життєздатних, здійснених і зрозумілих варіантів, застосовуючи інтерактивний, інклюзивний, партиципативний та ітеративний підхід [9]. У цій “дорожній карті” зазначається, зокрема, що будь-яка ініціатива з нарощування потенціалу має від початку і до кінця передбачати інвестування в найцінніший для будь-якої країни капітал – людський капітал, оскільки він є важелем розвитку, джерелом успіху і носієм перетворень.

Комітет звернув увагу на такі питання:

- зміцнення потенціалу у сфері управління збалансованим розвитком на національному та місцевому рівнях;
- заохочення розвитку навичок керівництва, новаторства та сприяння управлінню ризиками для забезпечення збалансованого розвитку;
- підвищення професійного рівня та зміцнення морального духу в державній службі.

Комітет підкреслив необхідність заохочення обміну знаннями між навчальними закладами, що проводять підготовку державних службовців, університетами, інститутами державного управління, професійними об’єднаннями та відповідними

інститутами з розвитку управління з метою зміцнення кадрового потенціалу та підвищення професіоналізму і морального духу державних службовців. Роль таких установ у розв'язанні проблем у сфері збалансованого розвитку має бути переглянута. Також зазначалося, що для того, аби державний сектор був здатний вирішувати завдання у сфері збалансованого розвитку, важливо підвищувати мотивацію та професіоналізм державних службовців, а також їхню здатність із застосування творчих підходів. Актуальним стає питання про моральні якості державних службовців. При цьому все більшого значення набувають етичні норми та кодекси поведінки.

Етична складова є важливою складовою освіти для збалансованого розвитку. У “Стратегії ЄЕК ООН освіти для збалансованого розвитку” зазначається, що “розгляд етичних аспектів, включаючи проблеми рівності, солідарності та взаємозалежності нинішнього і майбутнього поколінь, а також взаємозв'язків між людиною і природою, між бідністю і багатством, є в центрі концепції збалансованого розвитку” [6, с. 181].

Державні службовці мають бути здатними узгодити, збалансувати у своїй діяльності різні цінності, які можуть конфліктувати між собою (наприклад, головна моральна дилема збалансованого розвитку – це дилема між необхідністю використовувати природні ресурси для розвитку суспільства та зберігати природу для підтримання життєдіяльності природи і суспільства). Відповідно, вони мають бути здатними встановити партнерські відносини з представниками бізнесу та громадянського суспільства і налагодити з ними конструктивну співпрацю.

Етична складова набуває особливого значення в процесі підготовки державних службовців для системи екологічного управління. Це пов'язано з тим, що екологічне управління є порівняно новою галуззю управління, а тому відносно слабшою і неперіоритетною. Ще не створено достатньої кількості установ і організацій, орієнтованих на збалансований розвиток як на поєднання цілей збереження довкілля з цілями соціально-економічного розвитку суспільства. Оскільки екологічні

проблеми можна розв'язати лише спільними зусиллями, специфіка екологічного управління полягає ще й у тому, що є необхідність узгодження системи державного управління з системами корпоративного, місцевого та громадського управління.

Загалом можна визначити такі основні соціально-особистісні компетентності державних службовців в аспекті етичної складової збалансованого розвитку:

- усвідомлення необхідності морально-етичних змін у суспільній діяльності в контексті збереження екосистем і екосистемних функцій;

- знання й розуміння головних морально-етичних проблем людства, країни та регіонів;

- уміння встановлювати зв'язок між етичними концепціями та відповідними життєвими (практичними, поведінковими) позиціями;

- здатність застосовувати свої знання при аналізі політичних, економічних та управлінських документів і філософських та публіцистичних текстів;

- здатність виробити систему етичних цінностей та ціннісних орієнтацій, на яких ґрунтується природозберігаюча поведінка людини та суспільства;

- вміння сформувати свою громадянську позицію;

- соціальна відповідальність за результати прийняття професійних рішень.

На державній службі, як зазначає Т.Е.Василевська, відповідальність існує як відповідальність перед суспільством, державою, окремими соціальними групами, громадянами, професійною групою, собою: “Ще століття назад первинна відповідальність чиновників була перед монархами, правлячими класами, політичними елітами тощо, нині в демократичних суспільствах, – це відповідальність перед народом” [20, с. 231]. Ця відповідальність набуватиме ознак соціальної відповідальності, коли, зокрема, розглядатиметься як підзвітність. Це має бути не лише необхідність відповідати на вимоги з боку законодавства та звітувати перед керівництвом, а також і підзвітність перед суспільством у формі оприлюднення

результатів своєї діяльності через Інтернет (чи ЗМІ) та/ або комунікації з представниками громадянського суспільства.

Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання щодо збалансованого розвитку, підписавши документи Конференції ООН з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992), Всесвітнього саміту зі збалансованого розвитку (Йоганнесбург, 2002) та Конференції ООН зі збалансованого розвитку Ріо+20 (Ріо-де-Жанейро, 2012), а також зобов'язання щодо освіти для збалансованого розвитку, відображені в “Стратегії ЄЕК ООН освіти для збалансованого розвитку” (Вільнюс, 2005) та заключному комюніке Міжурядової конференції “Тбілісі+35: Екологічна освіта для збалансованого розвитку” (Тбілісі, 2012).

Зазначені міжнародні зобов'язання поки що не реалізовані повною мірою, хоча в Україні історично склалися сприятливі передумови для розвитку освіти для збалансованого розвитку, засновані як на попередніх досягненнях державної системи освіти, так і на наукових школах вітчизняних вчених. В Україні у сфері освіти для збалансованого розвитку багато зроблено на рівні окремих університетів, регіонів, наукових шкіл. Лідерами в питаннях освіти для збалансованого розвитку є Сумський державний університет імені А.С.Макаренка, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, Національний лісотехнічний університет України, Національний університет біоресурсів і природокористування України. В багатьох вищих начальних закладах читається курс “Стратегія сталого розвитку”. Напрацьовано значну навчально-методичну (підручники, посібники, експериментальні навчальні програми) та методологічну базу, орієнтовану на збалансований розвиток. Цей досвід потребує узагальнення та впровадження змістовних модулів і навчальних дисциплін зі збалансованого розвитку до навчальних програм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців.

Функціонування системи професійної освіти державних службовців регулюється Указом Президента України “Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців” (від 30 травня 1995 р.) та постановою

Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування” (від 7 липня 2010 р.). Відповідно до цих нормативно-правових актів освітньо-професійні та професійні програми передбачають, зокрема, здобуття, удосконалення та оновлення правових, економічних, політологічних, управлінських, соціально-гуманітарних та інших знань і не передбачають (принаймні, у явному вигляді) здобуття екологічних знань і знань у сфері збалансованого розвитку.

Така ситуація пов’язана із переважною спрямованістю державної політики в Україні на питання соціально-економічного, а не збалансованого розвитку. Інституційна структура в Україні у сфері збалансованого розвитку розвинена досить слабо, що пов’язано, в першу чергу, з тривалою відсутністю національної стратегії збалансованого розвитку. Немає державного органу, який би був відповідальним за політику збалансованого розвитку. Також немає відповідного консультативно-дорадчого органу, який формально існував з 1997 р. (у березні 2013 р. діяльність Національної ради сталого розвитку України була припинена). Зрушення у цьому напрямі мають відбутися внаслідок прийняття Указу Президента України “Про стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” від 12 січня 2015 р. № 5/2015.

Державна політика євроінтеграції та необхідність реалізації Угоди про асоціацію Україна-ЄС потребує переорієнтації системи державного управління на європейські принципи, цілі та методологію збалансованого розвитку. Цьому має сприяти освіта для збалансованого розвитку як ефективний механізм переорієнтації, постійного вдосконалення, екологізації системи державного управління.

Інтеграція питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців може відбуватися за наступними напрямами:

– включення в освітньо-професійні та професійні програми для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування питань збалансованого розвитку;

– забезпечення включення питань збалансованого розвитку в профілі професійної компетентності державних службовців;

– розроблення науково-методичних засад інтеграції питань збалансованого розвитку в освітню практику навчальних закладів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування на основі виваженого запровадження тематики збалансованого розвитку в зміст і методики викладання тих дисциплін, де це можливо та доцільно;

– розроблення навчально-методичних матеріалів і навчальних (тренінгових) програм з питань збалансованого розвитку для слухачів навчальних закладів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування;

– підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу навчальних закладів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань збалансованого розвитку, враховуючи компетенції викладачів у галузі освіти для збалансованого розвитку;

– проведення постійно діючих семінарів, спеціалізованих короткострокових навчальних курсів і тренінгів з питань збалансованого розвитку для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

В Національній академії державного управління при Президентові України, яка є провідним навчальним закладом в системі професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, розпочато роботу з інтеграції питань збалансованого розвитку в систему професійної підготовки державно-управлінських кадрів. Ця робота здійснюється в рамках проекту ПРООН/ГЕФ “Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України”, спрямованого на інтенсифікацію процесу виконання Україною положень трьох конвенцій Ріо (Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Конвенції ООН про боротьбу з опустелюванням) на основі посилення інституційного потенціалу та курсу на

забезпечення збалансованого розвитку [21]. Одним з основних завдань проекту є розбудова інституційного та особистісного потенціалу, необхідного для забезпечення збалансованого розвитку, що передбачає, зокрема, проведення оцінки рівня знань співробітників галузевих міністерств про пріоритети Конвенцій Ріо, проведення оцінки потреб щодо підвищення кваліфікації та розроблення цільової тренінгової програми для державних службовців. Важливим кроком у реалізації цього завдання стало проведення в НАДУ у травні 2015 р. англomовної Літньої школи “Публічне управління та сталий розвиток”.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Збалансований (еколого-соціально-економічний) розвиток є провідною моделлю суспільного розвитку, визнаною міжнародною спільнотою. Вирішальне значення у сприянні цій моделі розвитку має освіта. Інтеграція питань збалансованого розвитку в систему професійної освіти державних службовців дасть можливість нарощувати потенціал у сфері управління збалансованим розвитком та сприятиме виконанню Україною міжнародних зобов’язань щодо збалансованого розвитку та освіти для збалансованого розвитку. В перспективі це дасть можливість узгоджувати питання економічного розвитку, соціальної справедливості та збереження довкілля в процесі прийняття рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях управління. Роботу з інтеграції питань збалансованого розвитку в систему професійної підготовки державно-управлінських кадрів розпочато в Національній академії державного управління при Президентіві України.

Подальші дослідження варто спрямувати на розроблення науково-методичних засад інтеграції питань збалансованого розвитку в освітню практику навчальних закладів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Образование в интересах устойчивого развития в международных документах и соглашениях. – М. : “Эко-Согласие”, ООО “Момент”, 2005. – 142 с.

2. Образование: сокрытое сокровище. Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>

3. Програма дій “Порядок денний на XXI століття” : пер. з англ. – К. : Интелсфера, 2000. – 360 с.

4. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку 26 серпня – 4 вересня 2002 р., Йоганнесбург, Південна Африка. – К. : ПРООН в Україні, 2007. – 97 с.

5. Sustainable development knowledge platform. Commitment statistics by thematic areas [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1496>

6. Стратегія ЄЕК ООН освіти для збалансованого розвитку // Національна система освіти для збалансованого розвитку : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 24 квіт. 2012 р.) : у 3 т. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2012. – Т. 3. – С. 176–214.

7. Phase III: Format for reporting on the implementation of the UNECE Strategy for Education for Sustainable Development. ECE/CEP/AC.13/2014/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/9thMeetSC/Documents/ece.cep.ac.13.2014.5e_Advance_Copy.pdf

8. Учитесь в интересах будущего: компетенции в области образования в интересах устойчивого развития. – ECE/CEP/AC.13/2011/6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/8thMeetSC/ece.cep.ac.13.2013.5r.pdf>

9. Комитет экспертов по государственному управлению. Доклад о работе тринадцатой сессии (7–11 апр. 2014 г.). – E/2014/44-E/C.16/2014/6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN92996.pdf>

10. Proposal for a global action programme on education for sustainable development as follow-up to the United Nations Decade of Education for Sustainable Development (DESD) after 2014. – UNESCO [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unesco.org/new/en/unesco-world-conference-on-esd-2014/esd-after-2014/globalaction-programme/>

11. *Згуровский М. З.* Основы устойчивого развития общества : курс лекций : в 2 ч. / М. З. Згуровский, Г. О. Статюха. – К. : НТУУ “КПИ”, 2010. – Ч. 1. – 464 с.

12. *Карамушка В. І.* Вступ до практики стійкого розвитку : навч. посіб. / В. І. Карамушка ; УМО АПН України. – К. – Львів : Край, 2009. – 240 с.

13. Социально-экономический потенциал устойчивого развития : учебник / под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы : ИТД “Университетская книга”, 2007. – 1120 с.

14. Сталий розвиток суспільства : навч. посіб. / [А. П. Садовенко, Л. Ц. Масловська, В. І. Середя, Т. В. Тимочко]. – К. : ПРООН, 2011. – 392 с.

15. Теоретичні та практичні аспекти підвищення кваліфікації державних службовців : зб. наук. пр. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 188 с.

16. Технології забезпечення якості освіти в державному управлінні: виклики сьогодення : матеріали другої Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 30 листоп. 2012 р.) : до 15-річчя галузі науки “Державне управління” / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, М. М. Білинської. – К. : НАДУ, 2012. – 408 с.

17. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 25 квіт. 2013 р.) : у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2013. – Т. 2. – 360 с.

18. Підготовка фахівців у галузі знань “Державне управління”: вимоги до змісту та відповідність сучасним викликам : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 6–7 листоп. 2014 р.) / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. М. Білинської, В. М. Сороко. – К. : НАДУ, 2014. – 316 с.

19. Публічне управління: шляхи розвитку : матеріали наук.практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 листоп. 2014 р.) : у

2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. А. Романюка, О. Ю. Оболенського. – К. : НАДУ, 2014. – Т. 2. – 272 с.

20. *Василевська Т. Е.* Особистісні виміри етики державного службовця : монографія / Т. Е. Василевська. – К. : НАДУ, 2008. – 336 с.

21. Паспорт проекту ПРООН/ГЕФ “Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/pages/dop/34/files/72d47d3e-0446-4793-9b2c-9bbf79459419.pdf>